

наявність інтеркультурологічної компетенції. Саме ступінь усвідомлення цього мотиваційно-ціннісного фактору фахівцями з міжнародної економіки і забезпечує їх прагнення до удосконалення професійної компетентності та, як результат, необхідну конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Література

1. Бондарева Е.В. Направленность на формирование профессиональной компетентности как путь совершенствования экономического образования // Режим доступа: <http://www.ncstu.ru/content/docs/pdf/conf/past/2003/xxxii/11/13.pdf>
2. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. — М.: Просвещение, 1991. — 222 с.
3. Копил Г.О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. О. Копил; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. — Житомир, 2007. — 20 с.
4. Лузан П.Г. Систематичність активізації навчання студентів // Теоретичні питання освіти та виховання: Зб. наук. праць КДЛУ. — К.: Вид. центр КДЛУ. — 2000. — №10. — С. 25–28.
5. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. — М.: Просвещение, 1990. — 192 с.
6. Маслоу А. Мотивация и личность / Пер. с англ. А. М. Талыбаевой. — СПб.: Евразия, 2001. — 478 с.
7. Мотивационная теория ожиданий В. Врума: Теория и практика. — Режим доступа: www.cfin.ru/encycl/expectation_theory.shtml-15k
8. Немов Р.С. Психология: Учебн. для студ. пед. вузов: В 3 кн. — 3-е изд. — Кн. 1. Общие основы психологии. — М.: Владос, 1999. — 688 с.

Курченко Л.М.

кандидат філологічних наук, доцент

доцент кафедри німецької мови

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ І МІЖНАРОДНІ СЕРТИФІКАТИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ЧИННИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття продовжує низку досліджень щодо сучасних стандартів якості вищої освіти, які діють у Європейському Союзі з урахуванням інновацій, що відбулися останніми роками. У центрі уваги знаходиться нова редакція «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (ESG) 2015 року, розроблена Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти (ENQA) на засадах студентоцентризму і компетентнісного підходу. У сфері мовної підготовки загальнонавчаним міжнародним стандартом виступають «Спільні європейські референційні рамки» (Common European Framework Reference, або CEF) Ради Європи, які у перебізі Болонського процесу набувають дедалі більшого значення для академічної мобільності і міжнародного визнання дипломів та сертифікатів. Виходячи з цього, надаються рекомендації щодо інтегрування

стандартів, вимог і методів незалежних міжнародних мовних сертифікатів, зокрема telc, до навчальних курсів вищої школи України і підсумкової оцінки знань.

Ключові слова: «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти», ЄСР, європейський простір вищої освіти, ЄПВО, спільні європейські референційні рамки, CEFR, вища освіта, Болонський процес, стандарти, сертифікація, система контролю якості освіти, студентоцентризм, компетенція, компетентнісний підхід, Європейський Союз, Україна, викладання іноземних мов, комунікативна компетенція, академічна мобільність, telc.

Abstract. *The article continues a series of studies on current higher education quality standards in the European Union considering the innovations that have occurred in recent years. The focus is the new edition of «Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education» (ESG) 2015, developed by the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) on the basis of student centrism and competence approach. In the field of language learning, the Common European Framework Reference (CEFR) by the Council of Europe is referred to as the key standard since its acceptance in 2001, still further gaining importance for international academic mobility and diploma recognition in line with the Bologna process. Therefore, integrating standards, requirements and methods of independent international language certificates, particularly telc, into teaching and outcomes assessment of foreign language studying in Ukraine is highly recommended.*

Key words: *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG, ENQA, European higher education area, EHEA, Common European Framework Reference, CEFR, higher education, Bologna process, standards, certification, education quality management system, student centrism, competence based approach, communicative competence, European Union, Ukraine, foreign language teaching, academic mobility, telc.*

За минуле десятиліття українська вища школа в рамках Болонського процесу досягла значних успіхів на шляху конвергенції із загальноєвропейською системою вищої освіти, зокрема в галузі структуризації ступенів освіти, запровадження єдиної системи накопичення і трансферу кредитів і надання додатків до дипломів, що розглядалося у попередніх публікаціях [2; 3; 4]. Проте залишається ще багато невирішених питань у сфері єдиної з Європейським Союзом стандартизації якості навчання, яка б дала можливість, по-перше, підвищити якісний рівень викладання навчальних дисциплін і, по-друге, зробити українські дипломи більш зрозумілими і прозорими для європейської академічної спільноти і в такий спосіб підвищити їхню «вільну конвертованість» на світовому освітньому ринку. Нижче ми розглянемо це актуальне питання в розрізі стандартів викладання і прикінцевого контролю знань з іноземних мов і запропонуємо деякі шляхи європейської стандартизації із застосуванням елементів зовнішньої сертифікації.

Одним із наріжних каменів Болонського процесу вважається ухвалення міністрами освіти європейських країн у 2005 році єдиних рамкових умов «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)), які розробила Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (ENQA) у співпраці з Європейською студентською спілкою (ESU), Європейською асоціацією вищих навчальних закладів (EURASHE) та Асоціацією університетів Європи (EUA) [5; 10]. Однак протягом десяти наступних років фокус реформування європейської освіти змістився від навчальних методів і передачі знань до власне особи студента і, відповідно,

контролю результатів його учбової діяльності, тобто вимірювання ступеню засвоєння ним знань, компетенцій і навичок. Такий розвиток подій обумовив необхідність нової редакції ESG 2015 року, яка висуває до систем контролю якості нові вимоги, зокрема наголошує на необхідності студентоцентризму і компетентнісного підходу. Проте, як відмічає президент Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти Падрейг Уолш, ESG-2015 лише визначає загальні вимоги і звертає увагу на суттєві елементи контролю якості навчального процесу та його результатів, однак з огляду на інституційну свободу вищої школи залишає конкретний дизайн системи якості у сфері відповідальності кожного конкретного вищого навчального закладу [9, с. 7]. «Стандарти і рекомендації» не є стандартами якості чи приписами щодо втілення процесів контролю якості — натомість, вони дають орієнтири, охоплюючи ключові аспекти успішних заходів із забезпечення якості та розвитку навчальних середовищ у вищій освіті. «Стандарти і рекомендації» слід розглядати в ширшому контексті, що також включає кваліфікаційні рамки, Європейську систему переведення і накопичення кредитів (ECTS) та додатки до дипломів, які теж сприяють розвитку прозорості і взаємодовіри у ЄПВО» [5, с. 4]. У застосуванні до мовної освіти цей широкий контекст, безсумнівно, має включати в себе вимоги CEFR, або Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [1; 8].

Нагадаємо, що, з точки зору діяльнісного підходу згідно CEFR, «мовленнєва діяльність, включно із вивченням іноземної мови, охоплює діяльність людей, які в якості індивідуумів і соціальних агентів розвивають у собі низку компетенцій як загального, так і специфічного мовно-комунікативного характеру. Вони використовують наявні компетенції у різних контекстах за різних умов ... для мовленнєвої діяльності ... на теми певних сфер життя з використанням стратегій, які видаються їм найбільш адекватними для виконання поставленого завдання» [8, с. 9]. Окрім володіння суто лінгвістичними засобами і законами, комунікативні компетенції охоплюють соціолінгвістичні компетенції щодо добору адекватних мовних засобів відповідно до соціального контексту і ситуації, а також прагматичні компетенції дискурсивного характеру, знання типових сценаріїв міжособистісної інтеракції, розуміння гумору тощо. Ці комунікативні компетенції необхідно вміти реалізувати у чотирьох розрізах мовленнєвої діяльності (сприйняття і продукування текстів — усних і письмових, пряма міжособистісна інтеракція та медіація комунікації між особами, які з будь-яких причин не можуть спілкуватися безпосередньо). Європейські рекомендації передбачають оволодіння комунікативними компетенціями у чотирьох життєвих сферах (доменах): суспільній, особистій, освітній та професійній. Згідно CEFR, комунікативні компетенції слід виробляти і тренувати за допомогою текстів, стратегій та завдань, орієнтованих на конкретні потреби студентів та їх оточення і таких, що стимулюють мовленнєву діяльність або оволодіння мовними елементами [8, с. 9–15]. Усе це розмаїття вимог і дескрипторів у кінцевому підсумку вишиковується у просту стандартну схему, зрозумілу будь-якому навчальному закладу, працедавцю і студенту незалежно від мови і країни. Ця схема включає три рівні:

А — елементарне володіння, В — самостійне володіння і С — компетентне володіння, які розбиті на шість підрівнів:

- елементарний — **A1** (Breakthrough)
- базовий — **A2** (Waystage)
- рубіжний — **B1** (Threshold)
- високий — **B2** (Vantage)
- професійний — **C1** (Effective Operational Proficiency)
- вільне володіння — **C2** (Mastery)

Цікаво відмітити, що наказом Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 р. №750 «Про надання навчальній літературі Міністерства освіти і науки України» затверджено Загальноосвітній стандарт з української мови як іноземної (рівні: A1, A2; B 1, B 2; C1) та Комплекс програм з української мови як іноземної, які розроблено відповідно до різних рівнів володіння європейськими мовами: A1 — Початковий рівень, A2 — Базовий рівень; B1 — I середній рівень; B2 — II середній рівень; C1 — Професійний рівень з грифом «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». У грудні 2016 року Міністерство освіти і науки України запропонувало до громадського обговорення проект удосконаленого стандарту викладання української мови як іноземної, який укладено виходячи із шестирівневої структури загальноєвропейських рекомендацій [6].

У галузі викладання іноземних мов завдання стандартизації процесів і результатів навчання у відповідності до європейських рекомендацій можна досягти досить швидко, взявши за орієнтир стандарти міжнародних незалежних мовних тестів, сертифікати яких визнають європейські університети в рамках вступних кампаній, зокрема:

- з англійської мови IELTS, telc, TOEFL, Cambridge Certificate;
- з французької мови DELF, DALF, telc;
- з іспанської мови: DELE, telc;
- з німецької мови: Deutsches Sprachdiplom, TestDaF, ÖSD, DSH, telc [3; 11].

Як бачимо, міжнародні стандартизовані сертифікати telc — The European Language Certificates (Європейські мовні сертифікати) — мають ту очевидну перевагу, що вони розроблені для 10 мов і застосовуються у 20 країнах світу в 80 форматах з урахуванням особливих потреб користувачів. Розробником тестів є німецьке суспільне підприємство telc gGmbH (дочірнє підприємство Асоціації вищих народних шкіл Німеччини «Deutscher Volkshochschul-Verband e.V.») з понад 45-річним досвідом мовного тестування і сертифікації для обслуговування процесів міжнародної міграції. Тести telc повністю відповідають вимогам CEFR і охоплюють комплексну перевірку всіх важливих мовленнєвих навичок (аудіювання, читання, говоріння і письмо). Для вступників вищих навчальних закладів німецькомовних країн розроблено тест Deutsch C1 Hochschule, який користується широким визнанням в усьому німецькомовному ареалі Європи. Окрім того, пропонуються тести з англійської, французької, іспанської, італійської, португальської, польської, турецької, арабської і російської мов [12].

Академічна мобільність і спільне тлумачення оцінок і результатів навчання належать до головних пріоритетів розвитку вищої освіти Європейського Союзу. Упровадження європейських рекомендацій CEFR у галузі викладання іноземних мов та запровадження стандартів, методик і методичних матеріалів розробників загальнонавчаних європейських мовних іспитів, насамперед telc, могло б за короткий час значно підвищити якість і міжнародне визнання української вищої освіти, пришвидшити її інтеграцію до спільного європейського освітнього простору і створити сприятливі умови для міжнародної мобільності студентів.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. — Рада з питань співпраці в галузі культури, Комітет з освіти, Відділ сучасних мов, Страсбург. — Київ: Ленвіт, 2003. — 273 с.

2. Курченко Л.М. Гармонізація іншомовних компетентностей студентів з вимогами європейського освітнього простору // Студентоцентризм в системі забезпечення якості освіти в економічному університеті [Електронний ресурс]: зб. матеріалів. Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2–3 березня 2016 р.). — К.: КНЕУ, 2016. — С. 215–216. — Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/teaching_department/ZbD196rnik_tez_konferencD196D197_Studentocentrizm_2016.pdf

3. Курченко Л.М. Класифікація вступних вимог університетів німецькомовного ареалу Європи щодо рівня володіння німецькою мовою. — Наукові записки національного університету «Острозька академія». — Серія Філологічна. Вип. 61. — Острог: НУ «Острозька академія», 2016. — С. 184–186.

4. Курченко Л.М. Комунікативні компетенції згідно з CEFR як європейський орієнтир викладання іноземних мов // Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 березня 2016 р.). — К.: КНЕУ, 2016. — С. 176–179. — Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/18531>

5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ухвалені на Міністерській конференції у Єревані 14–15 травня 2015 року). — Єреван, 2015. — 22 с. — Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf

6. Українська мова як іноземна: рівні загального володіння та діагностика — Удосконалений стандарт (проект). — Київ: МОН, 2016. — 166 с. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/citizens/zv%E2%80%99yazki-z-gromadskisty/konsultaciyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya-2016.html>

7. Brusoni, Manuela et al. The Concept of Excellence in Higher Education. Brussels: European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2014. — 44 p. — Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/papers-and-reports/occasional-papers/ENQA%20Excellence%20WG%20Report_The%20Concept%20of%20Excellence%20in%20Higher%20Education.pdf

8. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. — Strasbourg: Language Policy Division of Council of Europe. — 273 p. — Режим доступу: www.coe.int/lang-CEFR

9. IQM-HE (2016). Handbook for Internal Quality Management in Competence-Based Higher Education. — 116 p. — Retrieved from <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/>

10. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. — Brussels: ENQUA, 2017. — Режим доступу: <http://www.enqa.eu/index.php/home/esg/>

11. <http://www.europaeischer-referenzrahmen.de/>

12. <http://www.telc.net/ueber-telc/wer-wir-sind.html>

Лагодинський О.С.

доктор педагогічних наук, доцент

начальник кафедри іноземних мов

Воєнно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

***Анотація.** У статті проаналізовано психологічні умови іношомовного професійного спілкування фахівців екстремальних видів діяльності (військових, поліцейських, рятувальників, членів екіпажів морських і повітряних суден та ін.). Визначено особливості іношомовної підготовки таких фахівців у спеціальних ВНЗ з урахуванням впливу цих умов на їхнє іношомовне професійне спілкування.*

***Ключові слова:** іношомовна підготовка; фахівці екстремальних видів діяльності; іношомовне професійне спілкування; психологічні умови; курсанти (слухачі).*

***Abstract.** The article analyzes psychological conditions for foreign language professional communication of high risk operatives (military and police forces members, rescuers, naval and air vessels crew members etc.) It defines peculiarities of the foreign language training for such specialists in the special higher educational institutions with regard of such conditions influence on their foreign language professional communication.*

***Key words:** foreign language training; high risk operatives; psychological conditions; cadets (officer students).*

Постановка проблеми. Нині ряд професій, які раніше традиційно вважалися закритими і спрямованими на забезпечення внутрішніх функцій держави, все більше виходять на міжнародний рівень. Військові, поліцейські, рятувальники, члени екіпажів морських й повітряних суден та інші професії передбачають активне виконання їх представниками службових завдань у тісній взаємодії зі своїми зарубіжними колегами. Більш того, окремі професійні завдання важко, або зовсім неможливо виконувати без такої взаємодії. З одного боку, представники таких професій працюють в особливих (екстремальних) умовах, що вимагає у них високих особистісних, соціально-психологічних, морально-психологічних, психофізіологічних, психологічних і фізичних якостей. З другого боку, ефективність їх взаємодії із зарубіжними колегами практично неможлива без